

Az építő- és építőanyag-ipar helyzete, fejlesztésének feladatai

Közlemény az MSZMP Csongrád megyei Bizottságának üléséről*

A Központi Bizottság 1964-ben átfogóan foglalkozott az építőipar helyzetével és fejlesztésének feladataival. A megyei pártbizottság ezt követően tüzte ülésének napirendjére az ezzel kapcsolatos kérdéseket. A központi és megyei pártbizottságok az alábbi főbb tennivalókat jelölték meg:

— az építőipar a technikai alapok korszerűsítésével, a munka jobb megszervezésével, a termelékenység emelésével növelje kapacitását. Fejlessze, gépesítse az építési technológiát, tegye szerelő jellegűvé az építés folyamatát. A lakások 30–40 százalékaiban már ilyen, az ipari, raktározási csarnokok pedig 50 százalékban előregyártott, tipizált szerkezeti technológiával épüljenek. Ehhez biztosítani kell olyan anyagokat és szerkezeteket, berendezéseket, felszereléseket, amelyek lehetővé teszik a korszerű építkezést;

— több épület felújítását, korszerűsítését kell megvalósítani;

— a tervező vállalatok törekedjenek a gazdaságos, takarékos termelődásokra, a típustervek széles körű alkalmazására;

— A hatékonyság fokozása érdekében javítsák a szervezést, az állóeszközök és a munkaerő jobb kihasználását;

— a párt- és a különböző társadalmi szervek az építőipar sajátos körülményei közötti gyakoroljanak nagyobb hatást a dolgozókra, vezetőkre, a gazdasági folyamatokra.

A feladatok eredményes végrehajtása érdekében a megyei párt- és állami vezetés több alkalommal vizsgálta az építő- és építőanyag-ipar egy-egy részterületét (lakásépítés, munkáslakás-építés, téglablokkgyártás, műszakikáder-helyzet, töredék-kapacitások hasznosításának lehetősége, kazánellátás, magánlakás-építés telekellátása, megyei építőipari koordinációs bizottság létrehozása és működtetése, hiánypótlás és garanciális kötelezettségek helyzete stb.), és kezdeményezett intézkedéseket a jelentkező feszültségek elhárítására.

I.

Az építési ágazat fejlődése

Az elmúlt tizenöt évben elért fejlődés bizonyítja, hogy a Központi Bizottság, valamint a megyei pártbizottság határozatában foglalt feladatokat lényegében megvalósítottuk. Megyénkben 1964–1978 között 55 ezer 393 lakást építettünk, létrejötték Szegeden az Odessza, a Tarján, az Északi új városrészek. Megváltozott Makó, Hódmezővásárhely, Szentes és Csongrád város központjának arculata. Számos olyan ipari és egyéb létesítmény épült, mint például Szegeden a gumigyár, kábelgyár, a Kontakta Alkatrészgyár szentesi üzege, Hódmezővásárhelyen a FIM Alföldi Porcelángyára, Szegeden a házgyár, a tejüzem, a koordinált raktár, az MTA Szegedi Biológiai Központja, a központi irodaház, a posta új távbeszélő-központja stb.

Elismerés és dicséret illeti az építőmunkások nagy tábort, akiknek a keze nyomán új lakótelepek, ipari, mezőgazdasági objektumok, oktatási és egészségügyi intézmények, utak, hidak, kommunális létesítmények jöttek létre. Ezzel nagymértékben hozzájárultak megyénk gazdaságának fejlődéséhez, a dolgozók élet- és munkakörülményeinek javításához, a települések arculatának megváltoztatásához.

1. A kivitelező építőiparban a DÉLÉP, a KÉV, a tanácsai vállalatok és az építőipari szövetkezetek — amelyek a megyei építőiparának gerincét képviseelik — teljesítményüket jelentősen növelték, s így az ágazat lényegesen gyorsabban fejlődött más népgazdasági ágakhoz és az országos átlaghoz mérten is.

A jelenlegi szint eléréséhez nagyarányú technikai, technológiai fejlődésre és gépesítésre, továbbá számos egyéb feltétel (szakmai felkészültség biztosítása, szervezés korszerűsítése stb.) megteremtésére volt szükség.

Az eltelt időszak alatt a kivitelező építőipar állóeszköz-állománya több mint hatszorosa emelkedett, és ma már eléri az 1,2 milliárd forintot. Ezen belül jelentős volt az építőipari tevékenység gépesítése. A gépek értéke és teljesítménye közel ötszörösére emelkedett.

E feltételek hatására alapvetően megváltozott a helyszíni építési tevékenység. Jelenleg, kevés kivétellel, a nagybau építkezéseknél szinte mindenütt korszerű acél-szaluzatokat, ezekhez nagy teljesítményű betonszivattyúkat, toronydaruk, univerzális földmunkagépeket használnak. Jelentősen csökkent a hagyományos munkahelyi beton- és habarcskészítés. Helyette automata, félautomata beton- és habarcsgyárakban — minőségileg megfelelően ellenőrizve — kerülnek ezek az anyagok előkészítésre, majd kiszállításra. A csatorna- és mélyépítési területen komplex, nagy termelékenységű csatornafektető és útépítő gépláncok állnak rendelkezésre.

Javult a felhasználott anyagok minősége, nőtt ezek gyártóbázisa. A hagyományos anyagok mellett jelentős mértékben növekedett a műanyagok felhasználásának köre, részaránya, választéka (például műanyag ajtók, ablakok, víz-, szennyvíz- és gázvezetékek stb.).

A vizsgált időszakban belül különösen eredményes volt a technikai, technológiai fejlődés a IV. ötéves tervben. Ekkor az építőipari ágazatban évenként közel 120 millió forintot fordítottak fejlesztésre. A legnagyobb mértékű kapacitásnövekedés a

lakás- és közműépítési területén valósult meg.

Az elmúlt 15 év alatt a megyei építőipari kapacitásának növekedése meghaladta az országos átlagot. Ezen belül kiemelkedően gyors volt a fejlődés a minisztériumi iparban, a mezőgazdasági szervezeteknél és a házilag építőipari szektorokban. Más területeken viszont (tanácsai vállalatok, szövetkezetek) jelentős szoródásokkal ugyan, de mérsékeltabb volt a növekedés.

A megyei székhelyű kivitelező építőipar az összépitőipari tevékenység 55–57, a megyén kívüli székhelyű kivitelező vállalatok 15–17, az ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi és szolgáltató vállalatok építőreszlegei (mintegy 160 egység) 20–22, magániparban a házilag kivitelezéssel együtt pedig 6–8 százalékát alkotják. A megyei székhelyű kivitelező szervek más megyében történő kapacitáslekötése 15–17 százalék körül alakul.

A rendelkezésre álló kapacitásnak több mint 70 százaléka a megyeszékhelyre, 20 százalékra Hódmezővásárhelyre koncentrálódik. További 10 százalék a megye többi városában, településén helyezkedik el. Nagyobb a koncentráció az építőipar gépesítésében Szegeden, ahol az iparosított tevékenység mintegy 90 százaléka található. A kivitelező építőipar területi elhelyezkedése döntően az igények alapján alakult ki.

2. Az elmúlt tizenöt év alatt nagymértékben megváltozott az építőanyag-ipar arculata is. Az Alföldi Porcelángyár, valamint a Szentesi Téglagyár építésével az állóeszközök értéke tizennégyszeresére emelkedett. Az új gyárakban a folyamatok nagy része gépesített, automatizált. A régi téglagyárak nagy része azonban elavult, korszerűtlen. Az építőipar ipari hátterét képezi megyénkben a FÜTÖBER csongrádi gyárának és a Tisza Bútoripari Vállalatnak, a Kontakta Alkatrészgyárnak tevékenysége. Ezek a megyei igények kielégítésén túl, döntően országos feladatokat látnak el. Mindhárom gazdálkodó szervnek dinamikus fejlődött az építőiparhoz kapcsolódó tevékenysége.

3. Az építéstervezés a megye beruházási tevékenységét meghaladóan közel ötszörösére emelkedett. A kapacitásnövekedés 1975-ig létszámnövekedéssel, majd az V. ötéves terv időszakában már a termelékenység emelkedése révén bővült. A kapacitás négy vállalatra koncentrálódik. Túlnyomórészt a minisztériumi tervező vállalat. A tervezőkapacitással lényegesen kielégíthető a megye beruházási igénye, sőt, közel 30 százalékos „többletkapacitás” is mutatkozik. Néhány megyei székhelyű kivitelező vállalatnak is van tervezőreszlege, ahol mintegy 300 fős létszámot foglalkoztatnak.

Nem elég tervszerű a beruházások folyamata. A tervező, beruházó — beleértve a beruházási vállalatokat is —, valamint a kivitelező szervezetek együttműködése, egymás munkájának kölcsönös segítése elmarad a követelményektől, a lehetőségektől.

4. Jelentős fejlődést, eredményeket értünk el a személyi feltételek javításában. 1965-ben az összes foglalkoztatottakból 6,1, 1977-ben már 9,9 százalék vett részt építő- és építőanyag-ipari tevékenységben. A létszám az 1965. évi 13 ezer 400-ról 22 ezer 300 főre, 66 százalékkal emelkedett.

Az építőipari kivitelezési tevékenységet végzők száma 51 százalékkal nőtt, és eléri a 18 ezer főt. Létszámarányuk az 1965-ös 4,9-ről 1977-re 7,9 százalékra emelkedett.

A létszám jelentős része (30–40 százalék) vidékről, főleg faluról jár dolgozni,

elsősorban a megyeszékhelyre és a többi városba. Ez kihat az építőipari tevékenység minőségére, szerveztségére, hatékonyságára. Javult a szakmunkások és csökkent a segédmunkások aránya. Ma már a munkások többsége valamilyen átképzési, továbbképzési tanfolyamon vesz részt. A szakképzettség fokozása érdekében jelentős áldozatokat hoztak a vállalatok. A DÉLÉP-nél megalakult a vállalat továbbképző iskolája, amelynek tanfolyamain évente közel ezer, elsősorban fizikai dolgozó részesül oktatásban. Ezzel elősegítik a szakmai és politikai ismeretek felújítását. Nem tudnak azonban minden területen lépést tartani az igényekkel. A befejező szakipari munkában ma is komoly munkaerőhiány tapasztalható.

Kívánnivalót hagy maga után a termelést közvetlenül irányítók, valamint a technikusok és művezetők képzésének színvonala. A középvezetők jelenleg az új szakmai, műszaki és gazdasági ismereteket csak önképzés útján, munka közben tudják elsajátítani.

A tervező szervezeteknél foglalkoztatottak száma 65 százalékkal növekedett, s meghaladja a 900 főt. A személyi és káderállomány összetétele és végzettsége megfelelő. Csupán egyes szakágaknál (szervezőtervezőknél) marad el az összlétszám a szükségességtől.

A káder- és személyi munkában jelentős előrelépés tapasztalható. A felső szintű vezetők szakmai és politikai képzettsége megfelelő. A szövetkezeti építőiparban a szakmai és politikai képzettség és felkészültség szintje elmarad az ágazat állami területeitől. A vezetők többsége műszaki végzettségű. A közgazdasági szakemberek részvétele a döntésekben és ráhatása a folyamatokra nem minden területen kielégítő.

5. A dolgozók életkörülményeinek javítását szolgálta az elmúlt időszakban a több mint ezer munkásszálló-férőhely létesítése, a munkásszállítás, a munkahelyi szociális ellátás feltételeinek javítása. Ma már az egész kivitelező építőiparban mindenki részesülhet egyszeri étkezésben, amit kedvezményesen biztosít számukra a munkáltató. Ennek ellenére nem sikerült olyan szintre emelni a szociális ellátást, amelyet a dolgozók elvárnak. A munkáltatók megfelelő eszközök hiányában nem tudtak mindig, mindenhol elég kulturált szálláshelyről, illetve szociális létesítményekről gondoskodni, noha a dolgozók ezt igénylik.

A vizsgált időszakban az országos átlagot meghaladóan nőtt az építőiparban dolgozók jövedelme, s eléri az évi 45 ezer forintot. Minden építőipari vállalat törekedett a törzsgárda fokozottabb erkölcsi, anyagi megbecsülésére, a korszerű bérezésre, az új munkarendek bevezetésére, a műszakszám növelésére.

A dolgozók véleményének, javaslatainak, kéréseinek meghallgatásával emelkedett az üzemi, munkahelyi demokrácia színvonala. Javult a versenyszellem, növekedett a szocialista címért küzdő brigádok száma. Komoly eredményeket értek el a megyénk iparosodását, urbanizációját, a lakosság élet- és munkakörülményeinek, kulturális színvonalának emelését célzó feladatok végrehajtásában.

Mind az építőiparban, mind az építőanyag-iparban javult a termelés gazdaságossága. Évenkénti ingadozásokkal ugyan, de nőtt a vállalatok nyeresége. Ennek ellenére a jövedelmezőség elmaradt az országos átlagtól. Az árbevétel- és eszközarányos nyereség vonatkozásában csak 1978-ban sikerült megközelíteni a közepes szintet. A termelékenység emelkedése elmarad a termelés más tényezőinek fejlődése mögött.

Alacsony a nagy értékű gépek, berendezések kihasználása (pl. toronydaruk, felvonók, földmunkagépek stb.).

6. A termelőerők jelentős fejlődése ellenére az építőipar nem tudta maradéktalanul kielégíteni a megye építési igényeit. A IV. ötéves terv időszakában a 17,5 milliárd forint igényrel szemben 15,9 milliárd forintot teljesítettek. Ugyanakkor az V. ötéves terv 22,8 milliárd forint építési igényével szemben már mintegy 22 milliárd forint van kapacitás. Ennek hatására csökkent az elutasított munkák mennyisége. Összetételében bizonyos szakmáknál (asztalos, lakatos, burkoló, festő, víz-, gáz- és fűtőszerszerek stb.) még mindig kapacitáshiány jelentkezik.

Mind nagyobb volumenű a fenntartási munkákkal kapcsolatos igény, amelynek kielégítésére az utóbbi 4–5 évben jelentős intézkedések születtek. Valamennyi építési szervezet elsősorban az új, ezen belül a korszerű szerkezetekkel történő lakások és kisebb részben a kapcsolódó létesítmé-

nyek kivitelezését igyekszik vállalni, és kevésbé az épületfelújítási, átalakítási munkákat. Ez elsősorban a kapacitások összehangolatlan fejlesztésének, valamint az érdekeltségi rendszer jelenlegi meglévő fogyatékoságainak, az új beruházások iránt meglévő nagymértékű igények a következménye. Ehhez hozzájárult az is, hogy nem alakult ki a felújítási munkák koordinációjának a gyakorlata. A kapacitáshiány oka a termelési tényezők kihasználatlansága, a szervezés alacsony színvonala.

7. Az új technológiák alkalmazása ki-kényszerítette a folyamatok jobb megszervezését és a termelőszervezetek egyszerű kialakítását. Ma már a korábbi 2 ezer 400 óra ráfordítással szemben 1100–1200 óra munkaidővel építenek egy lakást. Az építőipari gépláncok kialakítása elősegítette a „tömeggyártás” módszereinek alkalmazását. A szervezési technikai és módszertani eszközök azonban még nem sikerült kellően a folyamatok előkészítésére és szabályozására felhasználni. A szervezési tevékenység gyakran nem több mint bizonyos irányító szervezetek kialakítása, és ezek működési feltételeinek megteremtése.

A munkafegyelem lazasága és a fluktuáció miatt a veszteségek aránya eléri a 15–20 százalékot. Emelkedik a le nem dolgozott munkanapok száma. Alacsony a műszaki normák alapján kifizetett bérék aránya.

Az új anyagok és technológiai eljárások alkalmazása kedvezően befolyásolta a minőség alakulását. Növekedett a lakások és egyéb létesítmények felszereltsége és használati értéke. Nem megfelelő az egyes feladatok megoldásának (tetőszigetelés, illesztés, mázolás és számos, az iparos ember igényességét mellőző befejező munkák) minősége. Ezért változatlanul jelentős erőket kötnek le a hiánypótlási és garanciális feladatok. A mennyiségi és minőségi hiányok értéke az össztevékenységhez mérten nem jelentős, s évről évre csökken. A közvélemény értékítéletében azonban a minőséggel kapcsolatos jelenségek rendkívül felerősödve jelennek meg. Ezért a minőség megkülönböztetett figyelmet igényel az ágazat minden vezetőjétől és dolgozójától.

Kedvezőtlenül hatnak az építőipar teljesítményére az anyagi-műszaki ellátás hiányosságai is. Az ÉVM tárcavállalatok anyagellátása valamivel jobb, mint a tanácsai, szövetkezeti vállalatoké. A megyei építőanyag-összességében nem elégteli ki sem mennyiségben, sem választékban az igényeket. A megye földrajzi adottságai miatt építőanyag-szükségletét túlnyomó többségében az ország más területeiről biztosítja. Ez fokozott szállítási, szervezési és költség-növelő terhet hárít a vállalatokra.

A városrekonstrukciók az épületek elhasználódásához mérten elmaradtak. A nagy ütemű lakásépítést nem követte a kapcsolódó létesítmények átadása. Mindez főleg a sajátos feladatokhoz szükséges korszerű technológiai kialakításának bizonytalanságával függ össze.

A jelentős arányt képviselő magánépítkezési szervezethez csak minimálisan javult. A családiház-építők rendkívül sok utánajárással, s emiatt nagy idővesztéssel tudják csak az építéshez szükséges feltételeket (tervezés, engedélyezés, anyagbeszerzés, kivitelezés stb.) biztosítani.

8. A pártszervezetek irányító tevékenysége a XI. kongresszus óta jelentősen javult. Megyénkben az építőipar területén a párttagság létszáma közel 1200 fő. A városi pártbizottságok építőipari párt-szerveket és szervezeteket irányító tevékenysége fejlődött.

Fejlődés tapasztalható a feladatok konkrét helyi meghatározásában és a felsőbb pártszervek határozatainak adaptálásában is. Az utóbbi években a korábbi alig 10 százalékos arányhoz képest ma már a dolgozók 20–24 százaléka vesz részt tömegpolitikai képzésben. Eredményes a tömegszervezetek tevékenysége. Általában helyes munkamegosztás érvényesül a politikai munkában a pártszervek és a tömegszervezetek között. Gyengébb ez a tevékenység a szövetkezeti ipar területén.

Főbb gondok:

— nem fejlődött kielégítően a párttaggá nevelő tevékenység színvonala. Ez is oka az indokoltnál alacsonyabb szervezethez, amely az építőipar területén tapasztalható;

— jelentős a kis alapszervezetek száma, és egy részüknek tevékenysége is gyenge;

— a stabilitás kialakulását nehezíti az időnként tapasztalható fluktuáció, ami jó részt a kis létszámú alapszervezetek tevékenységét zavarja, és gondot okoz a folya-

(Folytatás a 4. oldalon.)

* Az MSZMP Csongrád megyei Bizottsága ez év április 27-én tartott ülésén megvitatta a végrehajtó bizottság beszámolóját az építő- és építőanyag-ipar helyzetéről, fejlesztésének feladatairól, és határozatot fogadott el. A határozatot tartalmazza e közlemény. (A Szerk.)